

19.04.2019

Inne

Sztuka w miejscach śmierci. Europejskie pomniki ofiar hitlerizmu

Autor/Redaktor: Halina Taborska

ISBN: 978-83-7866-229-7

Czemu służyć ma sztuka w miejscach zbrodni i śmierci, co czyni lub uczynić może artysta dla pamięci o ofiarach i pamięci żyjących, wreszcie jak przy jej udziale kształtuje się „krajobraz po zbrodniach” Europy drugiej połowy wieku XX, a także nowego stulecia? Czy sztuka przynieść może katharsis, wzbudzić uczucia trwogi i współczucia, spowodować narastanie empatii wobec losu wielkich, grupowych podmiotów wojennych tragedii?

Czy dzieła sztuki zdołają poprzez artystyczny ład i kreatywną ekspresję wyciszyć poczucie porażającego okrucieństwa, bezsensu i chaosu, doprowadzić do uspokojenia, oczyszczenia uczuć? Na te pytania odpowiedzieć może przede wszystkim indywidualny odbiorca owe dzieła w miejscach zbrodni postrzegający zgodnie ze swymi psychicznymi potrzebami i estetyczną wrażliwością. Zebrane w książce przykłady i analizy, gdy spotkają się z osobistymi doznaniem czytelników, mogą ich wspomóc w doświadczaniu dzieł sztuki upamiętniającej cywilne ofiary drugiej wojny światowej i w poszukiwaniu odpowiedzi na egzystencjalne pytania o moc sztuki i współczującej pamięci. Od chwili zakończenia drugiej wojny światowej Europa wznosi nieprzerwanie pomniki i różnorodne znaki pamięci dla swych żołnierzy i bojowników, a także cywilnych ofiar – tych wszystkich, których z jakichkolwiek powodów uznano za wrogich niemieckiej władzy, niejednokrotnie z tej racji, że byli patriotami lub elitą swego narodu.

Inspiracją dla książki była refleksja nad wielkimi, masowymi zbrodniami popełnionymi na cywilnej ludności, a poświęcona jest w głównej mierze tym, których mordowano nie za to, co uczynili lub mogliby przeciwko najeźdźcom uczynić – ale za to, czym byli – wedle narodowości, etnicznego pochodzenia, wyznawanej wiary, odmienności orientacji seksualnej czy piętna choroby psychicznej lub kalectwa.

(ze wstępu)

Książka powstała we współpracy z Marianem Turskim.

Spis treści

Przedmowa...	9
ROZDZIAŁ I	
Pacyfikowane wsie Europy i ich życie po śmierci: Lidice, Chatyń, Michniów, Oradour ...	15
Lidice...	18
Chatyń ...	34
Michniów...	45
Oradour...	62
ROZDZIAŁ II	
Miasta niepokonane - Warszawa i Coventry...	79
Wprowadzenie...	81
Warszawa - miasto walczące 1939-1944...	82
Pawiak...	83
Ochota - Barykada Września 193...	89
Wawer...	95
Ursus i Pruszków...	100
Umschlagplatz...	113
Szpital Wolski...	121
Pomniki pomordowanych na Woli...	126
Miejsce pamięci przy ul. Górczewskiej...	129
Pomnik Ofiar Rzezi Woli...	136
Pomnik Ojców Redemptorystów...	142
Inne znaki pamięci...	145
Nowe miejsca pamięci...	146
Pomnik Nieznanej Warszawianki....	147
Murale...	151
Coventry - miasto pojednania ...	158
Destrukcyja...	158
Katedra św. Michała ...	161
Ogród Pokoju...	175
Feniks...	178
Millenium Plac...	180
ROZDZIAŁ III	
Romowie Europy - niepamięć i upamiętnianie...	191
Miejsca zagłady Romów i Sinti w Austrii, Czechach i Słowacji...	196
Lackenbach.....	196
Salzburg-Maxglan...	199
Weyer-St. Pantaleon...	205
Lety...	208
Dunajska Streda...	213
Cygański Oświęcim...	217
Cyganie w getcie łódzkim....	223
Romowie polscy...	227
Szczurowa...	227
Ułęże...	228

Borzęci...	230
Bełżec...	234
Treblinka...	238
Niemieckie pomniki dla zgładzonych Sinti i Romów...	245
Bergen-Belsen...	245
Wiesbaden...	246
Norymberga...	249
Magdeburg...	250
Darmstadt...	252
Buchenwald...	255
Hanower...	259
Berlin...	260
ROZDZIAŁ IV	
„Dokąd nas zabieracie?” – dzieła sztuki publicznej upamiętniające chorych psychicznie zgładzonych w czasie II wojny światowej...	271
Pomnik Szarych Autobusów, Niemcy...	273
Brandenburg...	280
t4 , Berlin...	282
Pomniki w Polsce. Gostynin, Choroszcza, Kobierzyn...	284
Het Apeldoornsche Bosch, Holandia...	292
Inne projekty...	295
ROZDZIAŁ IV	
Homomonumenty – pomniki dla prześladowanych za orientację seksualną...	299
Amsterdam...	305
Haga...	310
Frankfurt...	311
Berlin...	315
Wiedeń...	317
Turyń...	319
Barcelona...	319
Brighton...	320
ANEKS 1	
Marian Turski: Czeska trauma...	323
ANEKS 2	
Halina Taborska: Rozstrzelane kamienie...	335
ANEKS 3	
Aleksandra Litorowicz: Warszawskie murale powstańcze – o praktykach upamiętniania powstania warszawskiego...	345
Bibliografia...	357
Indeks...	363

Rok publikacji: 2019

Strony: 384

Linki:

- <http://austeria.pl/produkt/sztuka-w-miejscach-smierci-europejskie-pomniki-ofiar-hitleryzmu/#prettyPhoto>

Słowa kluczowe: sztuka w przestrzeni publicznej, pomniki, Polski Uniwersytet na Obczyźnie, Pomniki w Europie, ofiary hitleryzmu, historia świata

Autor: Halina Taborska